

Т. М. Козак,
аспірант кафедри економічної політики та врядування,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0001-5602-2688

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.4.116

НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Т. Kozak,
Postgraduate student of the Department of Economic Policy and Governance Department,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

INTEGRATION DIRECTIONS OF UKRAINE'S PENSION SYSTEM INTO EUROPEAN AND WORLD PENSION SYSTEM

У статті визначено основні напрями інтеграції системи пенсійного забезпечення України до європейської та світової пенсійної системи. Вивчено досвід таких країн, як Австралія, Велика Британія, Швеція, Німеччина, США та ін. Досліджено проблеми формування пенсійних систем в умовах економічної кризи. На прикладі різних систем сформовано основні функції управління страховими внесками громадян обов'язкового державного страхування. Виявлено, що провідні держави в накопичувальній частині пенсійної системи лише встановлюють нормативно-правові основи функціонування, а не є безпосереднім суб'єктом системи накопичувального пенсійного страхування. Доведено, що існування державних інституцій з функціями адміністрування у накопичувальних системах пенсійного забезпечення є умовою успішного розвитку таких систем у провідних країнах світу. Обґрунтовано необхідність створення сучасних системи інформаційно-технічного забезпечення та впровадження сучасних технологій у пенсійну систему України.

Pension system reform in Ukraine is an urgent problem. In order to implement such a reform, it is necessary to generalize the functioning basics of the pension systems of those countries in which they proved to be the most stable in the face of external factors. It was considered the experience of such countries as Australia, Great Britain, Sweden, Germany, the USA, etc. The article identifies the main directions of integration of the Ukrainian pension system into the European and world pension systems. It was researched the problems of pension systems formation in the conditions of economic crisis. In the research were formed the main functions of state insurance managing pension systems in different countries. It was found that the leading countries only establish the legal framework for the functioning in the accumulative part of the pension system, and are not a direct subject of the accumulative pension insurance system. The existence of state institutions with administrative functions in the accumulative pension systems is a condition for the successful development of such systems in the leading countries of the world. In Ukraine we should build a pension system that would be integrated, could cooperate on the same basis with the pension systems of the advanced countries of the world. The integration of Ukraine's pension system into the European and world pension system can take place in certain areas, namely: compliance of its construction with successful pension systems of the world; information and technical support; compliance with the areas of investment of insurance savings; the possibility of integration into the world economic space by investing in leading companies in the world; development of the fifth level of pension system. For each direction it is necessary to implement a set of measures such as provide the existence of a state institution for the administration of deposits; lack of accumulation fund as a centralized accumulator of funds; implantation of an automatic recording system; compliance of the directions of investment of

insurance accumulative funds with the best world practices, the opportunity to invest deposits of private accumulative funds in the world's leading companies. It is also necessary to provide the possibility of pension investments in land and real estate in the legislation.

Ключові слова: система пенсійного забезпечення, світові пенсійні системи, інтеграція системи пенсійного забезпечення, управління активами, накопичувальний пенсійний фонд, п'ятий рівень пенсійного забезпечення.

Key words: pension system, global pension systems, integration of the pension system, asset management, accumulative pension fund, fifth level of pension system.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реформування системи пенсійного забезпечення в Україні стало нагальною проблемою. Дії урядів держави на різних етапах існування кризи у цій системі не були такими, що послабили кризу, а тим більше не ліквідували її. Зміни, які відбувалися у цій сфері швидше мали характер ситуаційних реакцій ніж системної реформи. Зрозуміло, що для здійснення такої реформи необхідного забезпечення тих країн, у яких вони виявилися найстійкішими в умовах зовнішніх викликів. До того ж в Україні слід будувати таку систему пенсійного забезпечення, яка б вбудовувалася, могла співпрацювати на одних засадах з пенсійними системами передових країн світу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку систем пенсійного забезпечення у світі, впливу демографічних та економічних чинників на цей процес знайшли відображення у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників: Біла С.О., Вишневецька О.А., Головань В.В., Горбунова О. А., Девіс М., Дороніна О.А., Зеленко Н.М., Мазуренко В.І., МакТаргарт Г., Мірошніченко І.С., Петрушка О.В., Ріппа М.Б., Салькова Т.В., Ткаченко Н.В., Чернявська О.В. та ін. Однак питання напрямів інтеграції пенсійної системи України до світового і європейського простору залишається поза увагою дослідників.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення та обґрунтування основних напрямів інтеграції системи пенсійного забезпечення України до європейської та світової пенсійної системи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для визначення основних напрямів інтеграції системи пенсійного забезпечення України до європейської та світової пенсійної системи найперше доцільно розглянути структури систем пенсійного забезпечення провідних країн світу, у яких ці системи виявилися найбільш стійкими в умовах існування економічних криз. Щодо побудови структури функціонування системи пенсійного забезпечення передусім постає питання створення чи відсутності накопичувального фонду для акумуляції внесків на другому обов'язковому накопичувальному рівні, існування якого передбачається в Україні зареєстрованим законопроектом № 2683 [1]. Вирішення іншого, не менш важливого питання — функціонування інституції з первинного управління внесками (казначейство)

на другому рівні пенсійного забезпечення — також виходить саме із досвіду таких країн.

Виходячи з досвіду Швеції, слід зазначити, що в цій країні є така державна інституція, як Адміністрація з питань преміальних пенсій — Premiepensionsmyndigheten (PPM)), яка "проводить усі операції від імені учасників, веде оперативний облік за індивідуальними рахунками, обслуговує клієнтів і щодня контролює розмір коштів у системі". Крім того, вона "також виконує функції фінансової клірингової палати" [2], тобто здійснюють функції зі "зв'язки та поточного оновлення інформації, підготовки бухгалтерських та облікових документів, необхідних для виконання угод щодо цінних паперів, визначення взаємних зобов'язань, що передбачає взаємозалік, забезпечення та гарантування розрахунків за угодами щодо цінних паперів" [3]. Таким чином, на цю інституцію покладено значний обсяг функцій щодо управління страховими внесками громадян обов'язкового державного страхування. Слід зазначити також, що система пенсійного забезпечення є децентралізованою, більш того "усі сторони діяльності швейцарської системи (крім загального нагляду у сфері державної політики) приватизовано: і збирання внесків, і ведення рахунків, і управління активами, і виплату пенсій. Аналогічна система сформувалась і в Данії" [2].

У Чилі також є державний супровід накопичувального рівня пенсійного забезпечення у вигляді адміністраторів пенсійних фондів — "Administradoras de Fondos de Pensiones (AFPs), виключним видом діяльності яких є управління приватними пенсійними фондами та адміністрування відповідних послуг і виплат, передбачених законом". "АПФ збирають соціальні внески, вносять їх на індивідуальний пенсійний рахунок і інвестують активи для здійснення пенсійних виплат у майбутньому". Досвід цієї країни вказує, що "приватні пенсійні системи, в яких передбачено децентралізоване адміністрування індивідуальних пенсійних рахунків, мають значно вищий рівень витрат, ніж моделі на основі централізованого адміністрування. Там, де завдання з управління пенсійними рахунками здійснюються централізовано, а конкуренцію між адміністраторами пенсійних фондів обмежено, витрати зазвичай не перевищують 0,5% пенсійних активів" [2, с. 21].

У США у системі Ощадного пенсійного плану для службовців федерального уряду (TSP) "федеральний уряд відповідає за виконання всіх функцій, крім управління активами та виплати ануїтетів" [2, с. 24]. Зрозуміло, що цей пенсійний план не відображає усю пенсійну систему США, оскільки стосується федеральних службовців, але це вказує на основі побудови такої системи, тобто існування державних інституцій щодо адміні-

стрування вкладів, більше того дана система передбачає лише те, що "службовці мають можливість обирати філософію інвестування, але не того, хто управлятиме активами фонду, а отже, можливості вибору є прямо протилежними тим, що передбачені чилійською моделлю" [2, с. 24]. Також державно-управлінська складова закладена і в системі пенсійного забезпечення Німеччини, це вказується і у дослідженнях даної системи Н. Ткаченко: "адміністрування державного пенсійного страхування здійснює Федеральний пенсійний офіс" [4, с. 36]. Крім того у Німеччині "22 земельні управління забезпечують обов'язкову пенсійну складову частину" [5]. Таким чином, існування державних інституцій з функціями адміністрування у накопичувальних системах пенсійного забезпечення провідних країн світу є умовою успішного розвитку таких систем, а їх наявність в Українській пенсійній системі стане відповідністю побудови структури системи пенсійного забезпечення загальносвітовим практикам.

Щодо створення накопичувального фонду на кшталт фонду солідарного рівня пенсійного забезпечення в Україні, то в жодній з наведених країн така практика відсутня. Типова західна держава в накопичувальній частині пенсійної системи лише встановлює нормативно-правові основи функціонування системи у і слідкує за їх виконанням, а не є безпосереднім суб'єктом системи накопичувального пенсійного страхування. Проте у більшості постсоціалістичних країн, де влада брала була безпосередньо задіяна в системі накопичення страхових коштів, це призвело до негативних наслідків у період фінансової кризи, обтяженою негативними демографічними явищами.

Іншою складовою у інтеграції України в світові пенсійні системи є впровадження новітніх технологій, створення сучасних системи інформаційно-технічного забезпечення пенсійної системи, що дозволить зменшити адміністративні функції державних органів управління в процесі реєстрації громадян і обліку страхових пенсійних внесків. Це стосується можливості введення в нашої державі так званого автоматичного пенсійного запису. Впровадження системи автозапису можливе одночасно з введенням накопичувального рівня пенсійного забезпечення, але можливе і пізніше. Сутність такої технології полягає в тому "що всі працюючі в момент запровадження автозапису автоматично стають учасниками накопичувальної пенсійної системи другого рівня. На їхні індивідуальні пенсійні рахунки роботодавець і (у більшості випадків) держава в обов'язковому порядку кладуть перший встановлений законом пенсійний внесок. Зазвичай він невеликий (1—2% валової зарплати для роботодавця і незначний бонус від держави)" [6]. Зрозуміло, що для третього накопичувального рівня передбачена можливість виходу з такої системи, але відмінність у її запровадженні полягає в тому, що в країнах, ще вона введена практично немає різниці між другим обов'язковим і третім добровільним накопичувальним рівнем пенсійного забезпечення, оскільки втручання держави у функціонування цих рівнів передбачено лише в частині існування самої системи автозапису та законодавчої вимоги до громадян щодо обов'язковості пенсійного страхування.

Вперше система автоматичного пенсійного запису була введена в "Австралії 1992 року, потім у Новій Зеландії, Ізраїлі (відповідне законодавство тут було ухвалене у 2007-му), Великій Британії (запровадила автозапис у 2012-му). Система автозапису для державних службовців досить давно працює в США. Із 1 січня 2019-го вона діє в Грузії, Литві, з 2018-го в Данії, з 2020-го стартує в Ірландії" [6; 2, с. 24]. У Великобританії, як зазначає В. Мельничук, "із моменту запровадження автоматичного зарахування частка працівників, які активно беруть участь у пенсійних накопичувальних програмах, збільшилася з 55% у 2012-му до 84% у 2017-му" [6]. Зрозуміло, що пенсійне страхування другого і третього рівня відрізняються суб'єктом страхування. На другому рівні страховий внесок сплачує роботодавець (або і роботодавець і працівник у встановлених законодавством пропорціях), а на третьому рівні — лише працівник. У Великобританії при введенні системи "327 000 роботодавців відкрили рахунок у NEST" [7]. Долучення працівника до уже існуючої системи автозапису зменшує його адміністративні витрати порівняно з іншими формами страхування, спрощує систему контролю за вкладами, оскільки це один рахунок, розсування коштів по якому контролює не лише робітник, а і роботодавець, і органи влади. Крім того введення такої системи нівелює саме поняття створення єдиного накопичувального фонду. Як зазначає О. Линдюк, "системи пенсійного забезпечення багатьох країн являють собою багаторівневі структури із змішаним фінансуванням, які органічно поєднують у собі елементи накопичувального, перерозподільного та державного (бюджетного) фінансування пенсійних виплат" [8]. Крім того, система персоналізованих рахунків не прив'язана до державної установи, яка акумулює кошти, що значною мірою гарантує недопущення їх націоналізації.

Впровадження системи автозапису, як зазначалося зменшує адміністративні витрати від двох до понад десяти раз. Порівнюючи операційні витрати приватних пенсійних систем окремих країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку за 2016 рік у відсотках від пенсійних активів в управлінні, можна стверджувати, що система автозапису дає значну економію. "Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) сьогодні об'єднує 30 країн-членів і надає урядам цих країн рекомендації по вивченню, розробці та покращанню соціально-економічної політики. Вони включають в себе позитивний досвід, намагаються знайти шляхи вирішення спільних проблем, скоординувати внутрішню та міжнародну політику" [9], зокрема і в побудові та функціонуванні пенсійних систем. Так, у Великій Британії, Нідерландах і Німеччині операційні витрати приватних пенсійних систем складають 0,1%; у Ісландії, Данії, Чилі — 0,2%; у США, Португалії, Італії, Норвегії та Бельгії — 0,3%; у Австрії Канаді — 0,4%, в інших багатьох тих, які ввели цю систему максимум складає, як, наприклад в Ізраїлі — 0,5%. У тих країнах де не була введена така система операційні витрати складають у Латвії — 1,5%, у Чехії — 1,3%, у Іспанії — 1,1%, в Естонії — 1,0%. Для порівняння в Україні операційні витрати недержавних пенсійних фондів у середньому склали "4,93%, а окремі фонди мали його понад сім відсотків" [2, с. 31]. Тому введення

сучасних технологій у систему пенсійного забезпечення України у вигляді системи автозапису дасть значний економічний ефект у довгостроковій перспективі.

"При плануванні пенсійної реформи не можна забувати про її стратегічне значення. Персоналізація пенсій, формування накопичувальних рахунків перетворює громадян на стратегічних інвесторів української економіки. Такий інвестор буде більшим за будь-який іноземний фонд чи міжнародну корпорацію" [10]. Так, В. Зеленко ще у 2014 році було зроблено розрахунки з прогнозом на 2013—2038 рр., якщо ввести обов'язкове пенсійне страхування у найближчий рік, то відповідно до таких прогнозів, "сукупна сума внесків в обов'язкову накопичувальну систему становитиме 1787,54 млрд грн, а накопичених коштів, при умові 8 % інвестиційного доходу — становитиме 5219,61 млрд грн — зросте(у 2,9 рази. Тобто, в економічну систему буде спрямовано у вигляді інвестиційних ресурсів майже втричі більше коштів, ніж вилучиться в населення у вигляді сплачених внесків" [Зеленко Н.]. Зрозуміло, що довготривалість прогнозу зумовлена самою специфікою функціонування накопичувальних фондів, на що вказують Х. Гаврилюк та Т. Кіптенко: "Чим довше працює НПФ, тим краще. Прибутковість варто оцінювати у тривалій перспективі, бо для пенсійного накопичення два-три роки — час не показовий" [11].

Це підтверджується даними про стан пенсійних активів провідних країн світу. Саме такі дані приводить В. Мельничук: "Найбільші активи накопичувальної ПС мають США — 22,5 трлн дол., Великобританія — 2,9 трлн дол., Австралія — 1,6 трлн дол., Канада — 1,6 трлн дол., Нідерланди — 1,3 трлн дол., Швейцарія — 0,6 трлн дол., Фінляндія — 199 млрд дол. ПС України акумулювала лише 85 млн дол. на 40 млн громадян" [12]. Тенденції економічного примноження інвестиційного капіталу у тому числі і за рахунок пенсійних страхових внесків громадян відомі економістам як прогресивне збільшення капіталу держав. У своїх пошуках аргументації доцільності найшвидшого введення пенсійного страхування в Україні В. Мельничук приводить такі дані: "загалом пенсійні активи світової накопичувальної пенсійної системи (другого і третього рівнів) за останні десять років зросли майже вдвічі і на початку 2017 року становили 36,5 трлн дол. Це величезне приватне та суспільне багатство громадян — майбутніх пенсіонерів у країнах, які провели пенсійні реформи" [12, с. 9]. Існують і інші дані уже станом на кінець 2018 року, які вказують, що сума накопичувальних активів у світі складає 40,2 трлн дол., провідних країн світу США — 24,7 трлн дол., Японія — 3,12,9 трлн дол., Великобританія — 2,9 трлн дол. (залишилося незмінним, можна припустити вплив політичної ситуації в державі у зв'язку зі зміною уряду на економічний розвиток країни), Нідерланди — 1,5 трлн дол., Швейцарія — 0,9 трлн дол., Україна — 106 млн дол. [13]. Так загалом і світі зростання активів за неповних два роки склало 10,13%, а в Україні — 19,81%, що підтверджує нехай не в реальному вираженні (без врахування інфляції, ціни життя) спроможність управління активами (хоч і в незначній кількості) накопичувальними пенсійним фондами. Все ж щоб відбулися процеси примноження інвестованих коштів, компаніям з їх управління необхідно використовувати світовий досвід

щодо розміщення активів. Розміщення пенсійних активів приватних пенсійних фондів у світі найбільш широко відбувається у: державні облигації; корпоративні та муніципальні облигації; акції та сертифікати приватних інвестиційних фондів; нерухомість; грошові кошти та їх еквіваленти [2; 13].

Прогнози щодо швидкого зростання інвестиційного капіталу в Україні за рахунок пенсійних активів можуть бути виправданими лише за рахунок розвитку фінансового ринку і головне такої його складової, як ринку цінних паперів. Х. Гаврилюк та Т. Кіптенко вказують, що "на Заході, де розвинений ринок цінних паперів, НПФ переважно вкладають в акції, які можуть бути більш дохідними, ніж банківські депозити. Фонд повинен бути таким, аби вкладники могли контролювати його діяльність, ставити питання та отримувати відповіді, а також у будь-який момент перевести свої накопичення до іншого фонду. Обираючи НПФ, варто зважати на його попередню діяльність, прибутковість, диверсифікацію інвестицій" [11]. Тобто для того щоб реформа пенсійної системи відбулася необхідно, щоб діяв фінансовий ринок. Цей погляд своїми дослідженнями підтверджує В. Тулуб'як, звертаючи увагу, що пенсійні фонди багатьох країн, що мають стійкі пенсійні системи інвестують свої активи в акції: "пенсійні фонди США (приблизно 60% інвестується в акції) або чилійські високо-ризикові інвестиційні портфелі (80% активів в акціях)" [14]. Підхід до розподілу відсотків у кожній системі може значно різнитися, особливо для країн пострадянського і постсоціалістичного простору і країн з сильною системою пенсійного (і загалом соціального) забезпечення, проте набір напрямів такого розподілу майже не відрізняється.

Тому обґрунтовуючи напрями здійснення вкладів пенсійних активів слід виходити зі світового досвіду як позитивного, так і негативного. Так, Румунія, яка так і не змогла якісно провести пенсійну реформу значно більше ніж половину активів направила в державні облигації на відміну від позитивної реформи в Польщі, де зовсім був відсутній цей напрям для вкладів. Близька до такого ж наслідку і ситуація у Болгарії (44,8% державних акцій) та Казахстані (43,5%) на відміну від Естонії (0%). Проте інвестиційна політика Естонії та Польщі значно різняться, перша вкладає в зарубіжні компанії 75,7% активів, а Польща лише 7,4%, що дало можливість цій країні розвинути свій фондовий ринок. "Тому найкращі українські аграрні компанії розміщують свої акції не на Українській біржі, де нема грошей, насамперед пенсійних, а на Варшавській біржі, де є ресурси пенсійних фондів — найбільших інвесторів в українські акції" [12]. Зрозуміло, що пострадянські країни, будуючи свої пенсійні системи за світовими кращими практиками і зважаючи на економічну нестабільність своїх держав намагаються зберегти пенсійні активи за рахунок вкладів у провідні світові компанії. Цей досвід є цілком прийнятним для України на першому етапі впровадження накопичувального рівня пенсійного забезпечення задля формування довіри до компаній з управління пенсійними активами і реформи загалом.

Тому виходячи зі світового досвіду управління активами і напрямами їх вкладень, можна стверджувати що правильна диверсифікація вкладів здатна або зміцнити

Таблиця 1. Пропозиції з інтеграції України у систему пенсійного забезпечення провідних держав світу

Напрямок інтеграції	Шляхи реалізації напрямку
Відповідність структури побудови системи	Існування державної інституції з адміністрування вкладів. Відсутність державної інституції з управління активами на накопичувальних рівнях пенсійного забезпечення. Відсутність накопичувального фонду як централізованого акумулятора коштів
Інформаційно-технічне забезпечення пенсійної системи	Введення системи автоматичного запису на другому рівні пенсійного забезпечення. Усунення розбіжностей в управлінні другим і третім рівнем пенсійного забезпечення
Управління активами	Відповідність напрямів інвестування страхових накопичувальних коштів передовим світовим практикам. Створення можливості пенсійних інвестицій у земельні ділянки та нерухомість. Розвиток фінансового ринку України. Зміна інвестиційного клімату в Україні, приведення його до світових стандартів у частині гарантій інвестування
Інтеграція у світовий інвестиційний простір	Можливість інвестування вкладів недержавних накопичувальних фондів у провідні компанії світу
Створення четвертого (п'ятого) рівня пенсійного забезпечення.	Створення правового поля для інвестування у заклади медичного обслуговування, об'єкти відпочинку, оздоровлення з гарантуванням пільг обслуговування у пенсійному віці

систему, перевести її на більш високий рівень розвитку, згідно з теорією кризового управління, або навіть привести до її руйнації. Успішність системи залежить від здатності її в тривалому часі зберігати і примножувати вклади.

Окремо слід зупинитися на використанні світового досвіду щодо можливості впровадження в Україні четвертого (п'ятого) рівня пенсійного забезпечення, який може носити різні форми. Цей рівень за своєю природою є некапітальним, не фінансовим. Він забезпечується наданням тих чи інших соціальних послуг пенсіонерам. Зокрема, в Україні, як і в інших багатьох країнах світу, є пільговий проїзд для цієї категорії населення. Це фактично державні чи муніципальні програми з різними умовами без вартісного вимірювання послуги. Проте проїзд у несоціальному (дороговартісному) транспорті може бути "застрахований" участю добровільних вкладів у перспективі отримання такої послуги на пільгових умовах. Крім того, до такого виду пенсійного забезпечення можна віднести і медичне страхування у довгостроковій перспективі (пільги після виходу на пенсію). Тобто це може бути інвестування у заклади медичного обслуговування, об'єкти оздоровлення та відпочинку, з гарантуванням пільг обслуговування у пенсійному віці. На наш погляд, це можуть бути також послуги будинків пристарілих, отримання додаткових послуг для одиноких людей похилого віку тощо.

Так, виходячи з досвіду передових країн, у яких формально не задекларовано наявність четвертого (п'ятого) рівня пенсійного забезпечення, можна запозичити окремі форми його прояву. Зокрема, у Німеччині, хоча згідно з законодавством є лише три рівні пенсійного забезпечення, другий і третій рівні мають різні форми задля забезпечення гідної старості громадянам держави. Як приклад, "у великих німецьких компаніях, таких, наприклад, як Mercedes, Airbus чи Siemens,

співробітник може розраховувати на додаткову корпоративну пенсію" [5]. Крім того у Німеччині діють "сервісні центри, завдання яких — надання всебічної допомоги громадянам, починаючи від консультацій з пенсійного страхування до медичного обстеження" [5].

Таким чином, враховуючи досвід країн світу щодо функціонування пенсійних систем, інтеграція системи пенсійного забезпечення України до європейської та світової пенсійної системи може відбуватися у декількох напрямках. Кожен з цих напрямів має ті чи інші шляхи вирішення питань щодо здійснення процесів інтеграції, впровадження європейських соціальних стандартів тощо (табл. 1).

Інтеграція у загальносвітові процеси не дасть підстав скотитися назад до радянської системи призначення пенсій. Крім того, включення українських інвестиційних компаній у міжнародні економічні відносини, входження України у міжнародний фінансовий ринок дасть змогу для реального впровадження стандартів виробництва.

Також це стимулюватиме до дотримання міжнародних правил побудови і ведення фінансового ринку, що сприятиме розвитку української економіки. Така система буде незалежною від демографічних криз.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Інтеграція системи пенсійного забезпечення України до європейської та світової пенсійної системи може відбуватися за певними напрямками, а саме: відповідність її побудови успішним пенсійним системам країн світу; інформаційно-технічного забезпечення; відповідність напрямів інвестування страхових накопичувальних коштів; можливість інтеграції у світовий економічний простір через інвестування вкладів у провідні компанії світу; розвиток п'ятого рівня пенсійного забезпечення. Для кожного напрямку необхідно здійснити комплекс заходів таких як забезпечити існування державної інституції з адміністрування вкладів; відсутність накопичувального фонду як централізованого акумулятора коштів; введення системи автоматичного запису; відповідність напрямів інвестування страхових накопичувальних коштів передовим світовим практикам, у законодавстві закласти можливість пенсійних інвестицій у земельні ділянки та нерухомість; можливість інвестування вкладів недержавних накопичувальних фондів у провідні компанії світу тощо. Напрямом подальших наукових пошуків у цій сфері може бути аналіз побудови та інструментарію системи контролю за рухом страхових пенсійних внесків.

Література:

1. Проект Закону про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення № 2683 від 27.12.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc_4_1?pf3511=67794 (дата звернення: 03.01.2021).

2. Обов'язкові накопичувальні пенсійні системи (2-й рівень). Міжнародний досвід: уроки для України. Проект USAID "Трансформація фінансового сектору", 2018. URL: <http://www.fst-ua.info/ua/obov-iazkovi-nakopychualni-pensiyini-systemy-2-y-riven-mizhnarodnyy-dosvid-uroky-dlia-ukrainy/> (дата звернення: 08.01.2021).

3. Суть біржового клірингу і розрахунків. Vipresheb-nik. 2019. URL: <http://ukr.vipresheb-nik.ru/birzhovadiyalnist/2609-sut-birzhovogo-kliringu-i-rozrakhunkiv.html> (дата звернення: 12.01.2021).

4. Ткаченко Н.В. Вектори побудови пенсійних систем у країнах Європейського Союзу. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. № 40. С. 32—42.

5. Пенсійна система Німеччини. Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу. 2019. URL: <https://www.uaib.com.ua/files/articles/203/49/Germany.pdf> (дата звернення 19.09.2019).

6. Мельничук В. Час пенсійної реформи. Український тиждень. 2019. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/233428> (дата звернення: 10.09.2019).

7. NEST in numbers. NEST. 2017. URL: https://www.nestpensions.org.uk/schemeweb/NestWeb/includes/public/docs/NEST-in-numbers_April_2017,PDF.pdf (дата звернення: 18.01.2019).

8. Линдюк О.А. Шляхи удосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України. Національна академія державного управління при Президенті України. 2013. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lyndiuk.pdf> (дата звернення: 07.02.2020).

9. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСП). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2019. URL: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/info/links/eu/2135.html> (дата звернення 02.11.2019).

10. Козак Т.М. Завдання нової Ради — справжня пенсійна реформа. Економічна правда. 2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/07/30/649579/> (дата звернення: 02.08.2019).

11. Гаврилюк Х., Кіптенко Т. Сьогоднішнім днем. Чому молоді українці залишаються без пенсії. Економічна правда. 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/01/25/633198/> (дата звернення: 16.03.2018).

12. Мельничук В. Пенсійна реформа: спроба № 4. Економічна правда. 2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/07/11/626962/> (дата звернення: 16.12.2020).

13. Pension Markets in Focus. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2019. URL: <https://www.oecd.org/pensions/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm> (дата звернення: 20.01.2021).

14. Толуб'як В.С. Світова фінансова криза: виклики та висновки для пенсійних фондів. Вісник Національної академії державного управління. 2013. № 2. С. 133—140. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-4-19.pdf> (дата звернення: 20.12.2020).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Draft Law "On Compulsory Cumulative Retirement Pension", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67794 (Accessed 03 January 2020).

2. USAID Financial Sector Transformation Project (2018), "Mandatory Cumulative Retirement Systems (Tier 2). International experience: lessons for Ukraine", available at: <http://www.fst-ua.info/ua/obov-iazkovi-nakopychualni-pensiyini-systemy-2-y-riven-mizhnarodnyy-dosvid-uroky-dlia-ukrainy/> (Accessed 08 January 2021).

3. Vipresheb-nik (2019), "The essence of exchange clearing and settlement", available at: <http://ukr.vipresheb-nik.ru/birzhovadiyalnist/2609-sut-birzhovogo-kliringu-i-rozrakhunkiv.html> (Accessed 12 January 2021).

4. Tkachenko, N.V. (2014), "Vectors for building pension systems in EU countries", Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine, vol. 40, pp. 32—42.

5. Ukrainian Investment Business Association (2019), "The German pension system", available at: <https://www.uaib.com.ua/files/articles/203/49/Germany.pdf> (Accessed 19 September 2019).

6. Tyzhden Magazine (2019), "The time of pension reform", available at: <https://tyzhden.ua/Economics/233428> (Accessed 10 September 2019).

7. Nest (2017), "NEST in numbers", available at: https://www.nestpensions.org.uk/schemeweb/NestWeb/includes/public/docs/NEST-in-numbers_April_2017,PDF.pdf (Accessed 18 January 2019).

8. National Academy of Public Administration under the President of Ukraine (2013), "Ways to improve the mechanisms of state regulation of financial support of the pension system of Ukraine", available at: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lyndiuk.pdf> (Accessed 07 February 2020).

9. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2019), "Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine", available at: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/info/links/eu/2135.html> (Accessed 02 November 2019).

10. Economic truth (2019), "The task of the new Council is real pension reform", available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/07/30/649579/> (Accessed 03 January 2020).

11. Economic truth (2017), "Why young Ukrainians will be left without a pension", available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/01/25/633198/> (Accessed 16 March 2018).

12. Economic truth (2017), "Pension reform: attempt № 4", available at: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/07/11/626962/> (Accessed 16 December 2020).

13. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2019), "Pension Markets in Focus. 2019", available at: <https://www.oecd.org/pensions/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm> (Accessed 20 January 2021).

14. Tolub'yak, V. S. (2013), "The global financial crisis: challenges and conclusions for pension funds", Bulletin of the National Academy of Public Administration, vol. 2, pp. 133—140. available at: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-4-19.pdf> (Accessed 20 December 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.02.2021 р.